

Щодо стану реалізації економічних реформ протягом 2023-2024 року

(п'ятий огляд)

Автори:

В'ячеслав Черкашин

Олег Гетман

Київ, жовтень 2024

Дослідження виконано за сприяння Центру міжнародного приватного підприємництва (CIPE)

Загальна оцінка ситуації

На шляху реалізації основних пріоритетів українського бізнесу протягом 2023-2024 років головним фактором виявився остаточний перехід від політики сприяння виживанню бізнесу, характерної для 2022 р., що продовжувалася за інерцією до середини 2023 р., до курсу «мобілізації доходів бюджету». Цей перехід відбувається у закритий для суспільства спосіб, відповідно супроводжується численними помилками, лобістськими впливами з боку недобросовісних представників бізнесу та контролюючих органів тощо. Йдеться не просто про підвищення податків, але й про радикальне збільшення дискреційних можливостей податківців, що передбачувано призведе до відповідного збільшення корупційного «податку», а також спричинить втрати суспільного добробуту через зростання непродуктивних транзакційних витрат і придушення конкуренції. У разі продовження такої політики, вона стане чинником охолодження економіки, зменшення темпів її відновлення або навіть стагнації. При цьому вжито низку заходів, спрямованих на покращення інших умов ведення бізнесу, насамперед регуляторних. Продовжується політика прямої грошової підтримки обраних видів бізнесу і конкретних підприємств, до якої доєдналася також ініціатива щодо кешбеку на товари вітчизняного походження. На тлі посилення фіскального тиску останнє виглядає вкрай непослідовним та несправедливим, що надалі демотивує сплату податків, отже потребуватиме ще більш обтяжливого та корупційно-вразливого їх адміністрування. Водночас, ухвалено (під тиском міжнародних партнерів) важливі системні закони щодо перезавантаження Бюро економічної безпеки (БЕБ) та Державної митної служби (ДМС), однак поки передчасно оцінювати результати цих реформ.

У звітах за 2019-2023 роки було надано оцінку ключовим змінам, які відбулись протягом першого та другого року роботи парламенту, зокрема це такі важливі реформи:

Відкриття ринку с/г землі, врегулювання небанківського сектору шляхом створення Спліт регулятора, удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності, модифікація системи ПроЗорро, законодавчо забезпечено умови для судової реформи (перезавантаження Вищої ради правосуддя (ВРП) та створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), позбавлення депутатів недоторканності, запровадження відповідальності за незаконне збагачення, запровадження механізму реалізації FATCA, запровадження режиму спільного транзиту, ухвалено антиофшорне законодавство, законодавчо забезпечено функціонування програмних РРО третього покоління, осучаснено спрощену систему оподаткування (збільшення граничних лімітів, відміна обов'язкового ЄСВ для спрощенців-сумісників) тощо.

Водночас було ухвалено кілька законів, реалізація яких призвела до погіршення умов ведення бізнесу та інвестиційного клімату (якщо не буде ухвалено коригуючих законопроектів) – надто широка фіскалізація 2 та 3 груп ССО та розширення сфери обов'язкового ведення обліку для окремих категорій платників єдиного податку (ЄП).

За підсумками п'ятого року роботи парламенту та затвердженого депутатами Кабінету міністрів Україна мала такі економічні показники станом 01 жовтня 2024 року:

1). Економіка поступово виходить з кризи: після падіння ВВП у 2022 році на 29%, у 2023 році економіка зросла на 5,3%, у 2024 році ймовірно додасть ще 3-4% (згідно з прогнозами Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ), Міністерства економіки, Національного банку України (НБУ). Поступово відновлюється експорт товарів та послуг.

2). У кінці 2021 року міжнародні резерви України складали 30,9 млрд. доларів. На кінець 2019 року ЗВР складали 25,3 млрд. доларів, на кінець 2020 року - 29,1 млрд доларів, на 1 жовтня 2023 року - 39,7 млрд. доларів, на 1 вересня 2024 року ЗВР [складають](#) 42,3 млрд. доларів.

3). За рік, що минув, макроекономічна ситуація стабілізувалася. Курс продажу готівкового долара становив 41 грн./дол. у жовтні 2022 року, 37,5 грн./дол. у жовтні 2023 року, 41 грн./дол. станом на вересень 2024 року, коливання курсу знаходяться в межах прогнозованих. Інфляція становила 26,6% за 2022 рік, у 2023 році - 5.1%, у 2024 році очікується на рівні 8.2% Валютні резерви НБУ, які знаходяться на найвищому за всю історію незалежності України рівні, та відносно стабільна макроекономічна ситуація дозволила НБУ скасувати жорстку фіксацію валютного курсу й перейти до контрольованого плаваючого курсу.

4). Банківська система у 2023-2024 роках демонструє стабільність: за останні два роки було визнано неплатоспроможними лише кілька невеликих банків. Унаслідок професійних дій Національного банку національна валюта залишається стабільною.

5). Обсяги депозитних вкладів у банківській системі [зростали](#) весь 2023-2024 роки. Чистий прибуток банків України за 7 місяців 2024 року склав 93 млрд. грн., за 7 місяців 2023 року склав 83,2 млрд грн, а за 2022 рік банки отримали прибуток 24,7 млрд. грн. за рік.

6). За підсумками II кварталу 2024 року середня заробітна плата в Україні [збільшилася](#) на 22,1% до показника минулого року і становить 20 964 грн. Середня зарплата зросла також у доларовому еквіваленті — \$526 за підсумками другого кварталу 2024 року проти \$514 у 2021 році.

7). Проте через складну фіскальну ситуацію (дефіцит бюджету у 2023 р. склав 20.4%, а з урахуванням грантів – 27%) економіка залишається гранично залежною від зовнішньої допомоги з боку партнерів. Окрім військової та гуманітарної допомоги, Україна станом на вересень 2024 року отримала від партнерів 99,8 млрд. дол. фінансової допомоги. Ця сума є зіставною з половиною ВВП країни, тому робить макроекономічну ситуацію вразливою до зовнішньополітичних факторів. При цьому обсяг невійськової допомоги зменшився з 42,5 млрд. дол. США у 2023 р. до (прогнозно) 38 млрд. дол. США у 2024 при намаганні уряду збільшувати соціальні гарантії. Військові потреби також зростали швидкими темпами.

Таким чином, країни-партнери України та Євросоюз мають безпрецедентні важелі впливу на політику української влади, зокрема проведення реформ. Важливо, що партнери почали обумовлювати надання подальшої фінансової (але не військової) допомоги певними конкретними кроками з реформування, насамперед, у сфері утвердження верховенства права, боротьби з корупцією, деолігархізації тощо.

Це є загалом позитивною тенденцією, оскільки може прискорити такі критично важливі реформи, як судова, перезавантаження БЕБ, ДМС та інші. Водночас, важливо, щоб партнери розуміли реальні потреби України й необхідні кроки, яких треба вжити для реалізації їхніх добрих намірів. Яскравим прикладом звітнього року може слугувати Національна стратегія доходів (НСД), що була структурним маяком МВФ та готувалася, за словами представників Міністерства фінансів, у тісній співпраці зарубіжних партнерів, проте поза консультаціями з представниками українського бізнесу та незалежними експертами. Попри низку позитивних моментів, в цілому ця Стратегія є кроком у хибному напрямі та прикладом невдалого й шкідливого застосування іноземних практик в Україні.

Тому робота з представниками країн-партнерів задля формування такого порядку денного реформ, який відповідає інтересам українських підприємців, стає вкрай важливою.

Податкова та регуляторна політика

Основним трендом звітнього періоду (2022-2023 роки) став остаточний перехід до мобілізації надходжень як основного завдання економічної політики.

Цей тренд почався ухваленням Закону України №3219-IX від 30.06.2023 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» (з/п № 8401), який було ухвалено влітку 2023 року згідно із зобов'язаннями, викладеними у Меморандумі з МВФ (з більш детальним аналізом Меморандуму можна ознайомитись звітні за 2022-2023 рік). Як продовження цього курсу треба розглядати розробку та ухвалення НСД (грудень 2023) та підготовку до підвищення податків на термін дії воєнного стану (з/п 10416), яка триває на час написання цього Звіту.

Пошук додаткових джерел наповнення бюджету зумовлений об'єктивними причинами, як от скорочення допомоги з боку партнерів на тлі одночасного збільшення потреб у фінансуванні військових видатків через зростання інтенсивності бойових дій та збільшення кількості ворожого війська, задіяного проти України. За таких умов, отримання додаткових надходжень до бюджету стає екзистенційною необхідністю, оскільки фіскальні проблеми підривають обороноздатність країни.

З огляду на вищезазначене позиція партнерів, щодо необхідності для України збільшувати податкові надходження задля обслуговування боргу та самостійного фінансування витрат на війну і відбудову є зрозумілою. Проте будь-які реалістичні додаткові надходження є незіставними за обсягом з необхідними витратами - вони навіть за найкращого адміністрування будуть значно уповільнювати відродження економіки та її привабливість для інвестицій і, найголовніше, повернення активної частини мігрантів, що вимушено полишили Україну. Як наслідок, хибний підхід до вирішення проблеми несе загрозу тривалій економічній стагнації навіть у разі перемоги України у війні. Не кажучи вже про те, що пріоритети українського бізнесу, які передбачають зменшення податкового тиску, а це, насамперед, реформа корпоративного податку з переходом до Податку на невведений капітал (ПНВК), зменшення навантаження на фонд оплати праці тощо на даний момент доводиться визнати тимчасово неактуальними.

Адекватною відповіддю уряду на безпрецедентні виклики мали би бути наступні кроки: По-перше, максимально скоротити усі видатки, не пов'язані з обороноздатністю. Зокрема, це стосується 45 млрд. грн., виділених на «підтримку економіки», яка є щонайменше сумнівною з точки зору економічної ефективності, але точно є предметом розкоші на тлі необхідності підвищення податків. Натомість, бачимо подальше розширення подібних програм у вигляді кешбеку «Зроблено в Україні», який базується на хибних економічних припущеннях та

теоріях, а також носить відверто дискримінаційний характер стосовно малого і мікробізнесу у галузі роздрібної торгівлі, з наданням штучних (за рахунок платників податків) привілеїв великим роздрібним мережам. Кошти «підтримки вітчизняного товаровиробника» мали б бути спрямовані на закупівлю зброї у вітчизняних підприємств.

- По-друге, максимально ефективно використовувати наявні ресурси. Насамперед це стосується критичної ситуації в енергетиці, яка склалася, серед іншого, через недофінансування будівництва захисних споруд, недостатньої уваги до розвитку розподіленої генерації та невиправданого спрямування наявних коштів на довгострокові цілі (такі як добудова блоків АЕС) замість вирішення термінових і нагальних потреб. Між тим, саме проблема з енергопостачанням є, за даними опитування Інституту економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД), головною перешкодою для діяльності бізнесу, передусім того ж товаровиробника. Також ворог намагається через такі проблеми спричинити гуманітарну катастрофу, яка, за його задумом, має підірвати обороноздатність України. Натомість уряд продовжує видавати гранти на розвиток переробної промисловості.
- По-третє, тією мірою, якою підвищення податкового тиску є неминучим, воно має відбуватися у такий спосіб, який створює мінімальні додаткові проблеми для платників, а також породжує найменше ухилення і найменше шкодить економічному відродженню. Цим вимогам найкраще відповідали б заходи з протидії великомасштабним тіньовим схемам, покращенню адміністрування, модернізації й подальшого підвищення податків на землю/нерухомість поза зоною бойових дій, можливо тимчасового збільшення ПДВ.

Натомість, уряд пішов шляхом розширення дискреційних можливостей податківців через збільшення їхніх повноважень (не врівноважених особистою відповідальністю за наслідки), повернення до прогресивного оподаткування доходів громадян та вихолощення спрощеної системи оподаткування, передбачених Національною стратегією доходів (НСД). При цьому, за мету НСД ставиться збільшення податкових надходжень на 2% від ВВП у 2027 р., тобто без жодного короткострокового ефекту, а на той час таке збільшення може виявитися суто шкідливим. Короткострокові заходи, передбачені законопроектом № 10416д, також містять, головним чином, підвищення податкового навантаження на доходи громадян, при тому, що ПДФО та ЄСВ вже є серед найбільш «тінізованих» податків в Україні, а також є другими за шкідливістю для економічного зростання. Зазначимо, що початковий варіант цього законопроекту був ще багаторазово гіршим, і тільки втручання громадськості та бізнесу змусило прибрати найбільш шкідливі пропозиції.

Таким чином, негативний вплив важких об'єктивних обставин надалі погіршується некомпетентністю уряду й частини міжнародних експертів та тиском окремих груп впливу, які з неї користаються на шкоду суспільству й обороноздатності.

Поряд з цим, слід відзначити деякі позитивні тенденції.

Міністерство економіки розробило, а Верховна Рада України ухвалила Закон України від 17.07.2024 № 3869-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов провадження господарської діяльності в період дії воєнного стану в Україні», що на час воєнного стану забезпечує отримання дозволів за декларативним принципом, без попередніх перевірок. Це зменшує бар'єри для входу на ринки та транзакційні видатки частини бізнесу, додатково зменшує корупційні можливості для працівників контрольних органів.

Після довгих зволікань ухвалено зміни до закону про ринковий нагляд (законопроект № 5473д), які прибирають надмірні вимоги до мікробізнесу разом з відповідними корупційними можливостями для контролерів.

Те ж Міністерство економіки розробило, а Кабінет міністрів ухвалив Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва (МСП) на період до 2027 року, що містить низку позитивних положень, зокрема:

- забезпечення проведення щорічного дослідження щодо бюрократичного навантаження на мале і середнє підприємництво (кількість людино-годин, що в середньому вимагаються від малого та середнього підприємництва для виконання всіх вимог законодавства, вартість виконання регуляторних вимог на одного працівника, навантаження на малі та середні підприємства у сфері податкового й митного адміністрування), а також надання практичних рекомендацій для зниження зазначеного навантаження;
- створення системи страхування воєнних ризиків в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, що є критично важливим для економіки країни, особливо в контексті забезпечення стабільності та передбачуваності для малого і середнього підприємництва.
- зміцнення спроможності Ради бізнес-омбудсмена для забезпечення більш ефективного захисту прав підприємців та подолання адміністративних бар'єрів, що перешкоджають розвитку бізнесу;
- врегулювання діяльності (детінізації) самозайнятих осіб у частині спрощення та автоматизації обліку, запровадження сприятливого податкового режиму;
- проведення масштабного перегляду регуляторних інструментів з метою скасування обтяжливих норм, цифровізації та спрощення процедур;
- реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, а також забезпечення прозорості кадрової політики Бюро економічної безпеки (БЕБ), Державної податкової служби (ДПС) та Держмитслужби (ДМС);
- удосконалення системи публічних закупівель в частині врахування потреб малого і середнього підприємництва шляхом створення додаткового попиту на його товари та послуги;
- впровадження електронного виставлення рахунків (e-Invoicing), що дасть змогу малому й середньому підприємству уникнути штрафів, полегшить отримання податкових знижок, а також сприятиме інтеграції України до ЄС та посиленню здатності конкурувати на європейському ринку (використовується один стандарт рахунка для клієнтів у всіх державах - членах ЄС);
- підтримка впровадження альтернативних методів оплати, зокрема миттєвих платежів, що сприятиме зниженню вартості безготівкових розрахунків та покращенню клієнтського досвіду;
- запровадження інструменту електронних рахунків у публічних закупівлях та спрощення укладення електронних контрактів з іноземними партнерами, взаємне визнання електронної ідентифікації, автентифікації та довірчих послуг із ЄС;
- активне залучення мережі закордонних дипломатичних представництв України до впровадження українського експорту та побудови контактів з іноземним бізнесом, економічна дипломатія.
- сприяння зміцненню спроможності інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва (асоціації, громадські організації тощо).

Серед інших позитивних заходів можемо відзначити й такі:

Валютний курс було уніфіковано до кінця 2023 р., з того часу спостерігалася помірна девальвація, контрольована НБУ. Було пом'якшено валютні обмеження, а саме скасування всіх валютних обмежень для імпорту робіт та послуг, забезпечення можливості виплачувати дивіденди на користь нерезидентів принаймні з прибутків, отриманих після 1.01.2024, надання можливості переказувати кошти за кордон за лізингом/орендою та інші. Продовжувався процес зменшення облікової ставки, до якої прив'язана доходність гривневих сертифікатів та ОВГЗ. Це має сприяти відновленню кредитування нефінансового сектору, але, водночас, зменшить доходність депозитів.

Продовжується уніфікація митного законодавства та відповідного ІТ-супроводження між Україною та ЄС, що має полегшити митне оформлення товарів та сприяти зменшенню корупційних можливостей при такому оформленні, разом з тиском на бізнес. Запроваджено пілотний проєкт з застосування електронної ТТН. Після змін, внесених за пропозиціями бізнесу та незалежних експертів, суттєво зменшилася гострота проблеми невинуватених блокувань податкових накладних системою СМКОР.

Розпочалися справжні реформи БЕБ та ДМС – ухвалено відповідні закони про їхнє «перезавантаження» за участі представників громадянського суспільства (в тому числі підприємницького) та міжнародних експертів. Це є значним позитивним зсувом, який вдалося здобути тільки завдяки сприянню міжнародних партнерів із внесенням відповідних вимог у якості структурних маяків до Меморандумів з МВФ та наполегливим зусиллям послів країн G7. Проте, реформи тільки розпочинаються, про результати судити зарано. Зокрема, самої тільки переатестації діючих співробітників може виявитися замало для очищення лав цих органів і докорінної зміни їхньої корпоративної культури. Також співробітники, що не пройшли переатестацію, можуть далі поновлюватися через суди, як це було свого часу з мало результативною реформою поліції (окрім патрульної, успішно створеної «з нуля»).

Запроваджено також низку заходів, що пом'якшують наслідки великої війни, таких як спрощення бронювання («е-бронювання») та страхування воєнних ризиків хоча б для експортної діяльності.

У цілому, рік, що минув, можна оцінити як переважно позитивний з точки зору правового середовища для ведення бізнесу в сенсі реальних змін. Проте, перспективи, особливо передбачені НСД, а також можливою необхідністю підвищення податків, є дуже несприятливими. Потрібні будуть великі зусилля бізнес-спільноти для того, аби запобігти їх впровадженню, або у випадку необхідності підвищення податків через військові потреби – мінімізувати негативний ефект для економіки та суспільства.

EXECUTIVE SUMMARY

1. **Огляд економічних показників свідчить про те, що за останні роки було побудовано достатньо стійку до криз економіку та фінансовий сектор.** Незважаючи на потужну світову кризу та навіть повномасштабну війну Україна не втратила жодного системного банку, рівень золотовалютних резервів (ЗВР) тримається на рекордному рівні (42,3 млрд. дол. станом на вересень 2024 року), рівень довіри до банківської системи тримається, про що свідчить навіть збільшення депозитів населення під час війни. Незважаючи на війну вдалося забезпечити стабільність національної валюти, сприяти зростанню заробітних плат, які у доларовому еквіваленті вже перевищили довоєнний рівень, повернути інфляцію до однозначних показників.

2. **Комплексна реформа контролюючих органів, як і раніше, йде повільно та невпевнено.** Ключові перешкоди: слабка політична воля до змін та надзвичайна кадрова турбулентність у ДПС, ДМС та БЕБ, у яких тривалий час свідомо не призначають повноцінних та політично незалежних керівників, обмежуючись періодичними перепризначеннями виконувачів обов'язків. Це свідчить про збереження політики ручного керування, що сприяє неефективності, безвідповідальності та корупції. Процес перезавантаження зазначених відомств, розпочатий понад рік тому, все ще перебуває на законодавчому рівні. Проте зусилля громадян, бізнесу та партнерів України все одне поступово рухають інституційну реформу контролюючих органів вперед. Значний прорив відбувся у реформуванні БЕБ – за допомоги міжнародних партнерів ухвалено закон про перезавантаження, який передбачає обрання керівника за вирішального голосу міжнародних експертів та переатестацію всіх кадрів комісією з таким же вирішальним голосом, ближчими тижнями буде сформовано комісію для обрання директора БЕБ. Подібний закон, теж за сприяння партнерів, ухвалено щодо реформування ДМС. Також зареєстровано законопроект про повне перезавантаження ДПС на аналогічних засадах. Його розгляд заплановано до кінця 2024 р. Але наразі немає ознак усвідомлення партнерами необхідності такої реформи, а за відсутності їхнього нагляду реформу, скоріше за все, буде або відкладено, або вихолощено.

3. Значним недоліком податкової системи все ще залишається застаріла модель оподаткування прибутку підприємств, яка є дискреційною та обтяжливою для платників податків. Одним з найкращих варіантів її удосконалення є **заміна податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал (ПнВК)**, що є одним з передвиборчих обіцянок Президента Зеленського. Але, на цей час, **практична імплементація ПнВК не спостерігається** (локальний експеримент у вигляді розповсюдження ПнВК лише на суб'єктів правового режиму Дія сіті не можна вважати повноцінною реалізацією ініціативи) **та, більш того, протягом 2024-2027 років реформа є неможливою** з огляду на вимоги Меморандуму про економічну та фінансову політику з МВФ.

4. **Податкова політика зберігається несистемною та непослідовною:** з одного боку – незначні поліпшення для спрощення та покращення умов ведення бізнесу, а з іншого – країну з жовтня 2023 року повністю повернуто до довоєнної моделі збирання зростаючих податків (проведено вереснєве підняття акцизів, чекаємо жовтнєве зростання військового збору, який збільшить навантаження на фонд оплати праці), що здійснюється досі нереформованими контролюючими органами та БЕБ. **Раптовість та**

кулуарність державних рішень, неоптимальних за змістом та формою, стала визначною особливістю податкової політики останніх років.

Загальний розділ:

I. Інституційні реформи

1. 1. Створення незалежної судової системи та ефективних правоохоронних органів

У 2021 році реалізовано два ключові проекти для запуску судової реформи: №3711д, який передбачає створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС) із комісією з відбору кадрів до ВККС, вирішальний голос у якій мають незалежні міжнародні експерти, та №5068 щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя (ВРП) та діяльності дисциплінарних інспекторів ВРП, який забезпечує її перезавантаження за участі міжнародних експертів, що матимуть вирішальний голос, а також передбачає перевірку на доброчесність членів ВРП та змінює порядок притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

На цей час нова ВРП запрацювала, хоча до членів, обраних за квотою з'їзду суддів, залишилося багато питань. Нею було затверджено склад ВККС, переважна більшість складу (окрім двох членів) успішно пройшла перевірку на доброчесність. Готується законопроект про переатестацію суддів, також очікується, що нова ВККС зможе заповнити близько 2000 вакансій у суддівському корпусі. Також, за рішенням РНБО було внесено законопроекти про повторну перевірку суддів Верховного Суду (ВС), що може призвести до його очищення. Проте, існує небезпека посилення або встановлення політичного контролю, зокрема над Великою палатою ВС, яка має величезні повноваження щодо оскарження рішень інших судів (у тому числі, ВАКС), тлумачення судової практики тощо. Після оголошення США санкцій проти судді Павла Вовка нарешті ліквідовано очолюваний ним сумнозвісний Окружний адміністративний суд Києва (ОАСК, невідкладний президентський законопроект очікував на розгляд 20 місяців). Розгляд справ, які перебували в його провадженні, перейшов до Київського окружного адміністративного суду (КОАС). Проте, залишається невирішеною системна проблема концентрації надвеликих повноважень у суді першої інстанції. Відповідно до Меморандуму з МВФ, на місці ОАСК треба створити два окремі суди, один з яких відповідав би за справи проти центральних органів влади. До його створення має бути долучена громадськість і незалежні міжнародні експерти.

Найбільшим полем суперечки протягом звітного періоду було ухвалення закону про механізм відбору кандидатів у судді Конституційного Суду (КС). На даний момент, з 15 членів суду 5 призначені за непрозорою процедурою в останні роки, і, оскільки більшість у ВРУ та президент є представниками однієї і тої самої політичної сили, можуть з великою ймовірністю бути пов'язаними з цією політичною силою. Ще 5 місць є вакантними. Тому прозорий конкурентний відбір кандидатів на ці посади є необхідним для забезпечення політичної нейтральності КС. Це має гарантувати дорадча група експертів (ДГЕ), яка надає висновок щодо кожної кандидатури, тому від складу цієї комісії та процедури ухвалення рішень залежатиме якість кандидатів. Зрештою, після багатомісячних дебатів та переговорів було ухвалено закон, за яким ДГЕ складається порівну з вітчизняних та міжнародних експертів (один з яких представлятиме безпосередньо Венеційську Комісію ЄС), при чому у разі розподілу голосів за та проти порівну, голоси міжнародних експертів матимуть перевагу. Такий механізм, в принципі,

дозволяє відсікти неприйнятні кандидатури, проте процес потребує пильного нагляду з боку громадськості та міжнародної спільноти.

Прогрес у реформуванні правоохоронних органів відсутній.

Рівень виконання завдання (судова реформа) – 60%.

1.2. Інституційна реформа податкових органів та митниці

Процес трансформації, який тривалий час (з 2019 року) перебуває на етапі реалізації, супроводжується значною кадровою турбулентністю та ніяк не може вступити у фазу завершення. Попри 32 місяці війни, повноцінних керівників ані ДПС, ані митниці Урядом так і не призначено. Останнього голову податкової служби України звільнено ще у травні 2021 року, а голову ДМС України - на початку листопада 2021 року. Більш того, на сьогодні навіть відсутні анонси відповідних кадрових конкурсів, натомість періодично перепризначають виконувачів обов'язків.

Загальна невизначеність ситуації з реформою говорить про системні проблеми з політичною волею до її завершення, збереженням ручним керуванням відомствами, неефективністю державного управління й корумпованістю, а також свідчить про те, що не фасадні реформи контролюючих органів 2019-2023 років так і не відбулися (результат був підмінений процесом його досягнення). Все це потребувало як мінімум ще одного перезавантаження контролюючих органів.

Процес стартував з прийняттям 11 квітня 2023 року ВР України за основу законопроекту № 6490-д (щодо перезавантаження митниці), ухваленого парламентом у другому читанні 18 вересня 2024 року. Певний поштовх до прискорення відбувся завдяки потраплянню питання перезавантаження ДМС у оновлений Меморандум з МВФ про економічну та фінансову політику від 17 червня 2024 року – пункт 27 передбачає прийняття законопроекту «щодо змін до Митного кодексу, що створить правову основу для звільнення митників, включаючи роль перевірки на доброчесність у рамках періодичної переатестації; впровадить набір персоналу митниці на контрактній основі; процес відбору керівництва на основі заслуг з перевіркою на доброчесність» (Структурний маяк, кінець жовтня 2024 року) .

Реформа податкової служби на сьогодні зосереджена в основному на Плані цифрового розвитку ДПС, який зокрема включає: консолідацію інформаційних ресурсів та їх адміністрування незалежним адміністратором для захисту даних платників податків (до кінця 2024); впровадження нової організаційної структури відомства (до кінця 2024); перехід на використання податковими органами анонімізованих даних про платників податків (маскування даних задля припинення торгівлі податковими даними) до моменту виявлення ризику невиконання податкових зобов'язань (до кінця 2026 року); проведення глобального опитування платників податків (виконання завершено); впровадження системи управління податковими ризиками; IT-рішення для SAF-T UA (електронний формат подання даних великими платниками податків при перевірці); підвищення ефективності обміну інформації з іноземними органами; оцінка результативності та ефективності Антикорупційної програми ДПС.

Зазначені заходи в цілому є конструктивними, але не можуть замінити собою інституційну реформу служби, до того ж перезавантаження ДПС так і обмежилось формальною реєстрацією у Верховній Раді України законопроекту № 9243 від 26.04.2023 (щодо проведення атестації посадових осіб податкових органів).

Рівень виконання завдання – 50% (позитивна динаміка та повернення до рівня виконання 2021 року, у 2023 році - 30%, а рік потому - 40%).

1.3. Ліквідація податкової міліції, створення єдиного аналітичного правоохоронного органу

Законом № 1150-IX від 28.01.2021 «Про Бюро економічної безпеки України» було утворено правоохоронний орган з комплексної протидії економічним та фінансовим злочинам. Проте, 11 квітня 2023 року Уряд прийняв рішення про звільнення першого керівника БЕБ. Цій події передувало відверте розчарування українського суспільства в роботі відомства, від якого чекали справжньої ліквідації податкової міліції. Природньо, що все це, зокрема й чисельні повідомлення у ЗМІ про можливі вчинення корупційних та інших правопорушень посадовими особами БЕБ, призвело до початку у квітні минулого року процесу реформатування БЕБ.

3 квітня 2023 року у ВРУ було зареєстровано шість законопроектів з перезавантаження БЕБ, зокрема №№ 9080 та 10088, що отримали активну підтримку бізнесу та експертного середовища. Але реальні зрушення відбулися лише після включення зазначеного питання у міжнародні зобов'язання України (пункт 21 Меморандуму з МВФ, Додаток I Листа про наміри від 19.06.2023 року), що передбачав *«зміни до Закону (про БЕБ) та реорганізацію БЕБ, з метою чіткого визначення його функцій, відповідно до передового досвіду у цій сфері, посилення аналітичної складової та підпорядкування його Міністру»*.

У січні 2024 року відбулася реєстрація урядового проекту закону «Про внесення змін до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» щодо удосконалення роботи Бюро», який лише після повернення його Урядом на доопрацювання зміг пройти парламент та набув чинності як закон 30 червня 2024 року (№ 3840-IX від 20.06.2024 року). На сьогодні Уряд не демонструє динаміки в перезавантаженні БЕБ, хоча Законом 3840 (підпункт 2 пункту 7 Розділ II) передбачено обов'язок КМУ у строк до 30 серпня 2024 року *«сформувати конкурсну комісію з відбору на посаду Директора Бюро економічної безпеки України»* - на цей час комісія ще не сформована.

Водночас питання усунення інших правоохоронних органів від втручання у економіку та тиск на бізнес не завершено. Сьогодні держава демонструє лише наміри вирішити проблему шляхом створення на основі БЕБ єдиного органу, який відповідатиме за перевірки бізнесу (ініціатива Президента Зеленського під час зустрічі з бізнесом наприкінці червня 2023 року та рішення РНБО України від 21.01.2024 року «Про невідкладні заходи із забезпечення економічної безпеки на період дії правового режиму воєнного стану», яким створено Раду з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану та доручено Уряду внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до Закону України "Про Бюро економічної безпеки України" щодо посилення механізмів функціонування Бюро економічної безпеки України). Проте відповідний законопроект так і не надійшов до ВРУ .

Рівень виконання завдання – 60% (помірна позитивна динаміка за рік, у 2022 та 2023 роках - 50%).

II. Податкова та бюджетна політика

2.1. Зниження навантаження на фонд оплати праці із компенсацією за рахунок скорочення неефективних видатків бюджету та заходів з детінізації економіки

Жодних комплексних законопроектів щодо зниження навантаження на фонд оплати праці у парламенті протягом останнього року не зареєстровано. Єдиною на сьогодні, як і понад два роки тому, є ініціатива, яка розроблена представниками комітету

ВРУ з питань фінансів, податкової та митної політики¹. Вона передбачає об'єднання ЄСВ з ПДФО і поступове зниження ставки об'єданого податку з поточних 22%+18% до єдиної ставки 25% (єдина ставка), при цьому знижені ставки 5% і 9% (дивідендний дохід і інші види пасивних доходів) будуть збільшені до 15%. У парламенті існує схожий за логікою законопроект № 6548 від 25.01.2022 року з кумулятивною ставкою 29%, зареєстрований народними депутатами.

Водночас Меморандум з МВФ про економічну та фінансову політику від 17 червня 2024 року містить зобов'язання України (пункти 12 та 23) щодо утримання «від будь-яких податкових та адміністративних заходів, які можуть зменшити базу податкових надходжень протягом дії програми з МВФ, утримання від включення нових категорій платників податків до існуючих пільгових режимів», а також обов'язок (пункт 15) мобілізувати 3-4% ВВП додаткових надходжень протягом 2024-2027 років. Наслідком цього стала поява законопроектів №№ 11416 від 18.07.2024 та 11416-д від 30.08.2024 (готується з 03.09.2024 року повторне перше читання), що навпаки збільшують навантаження на фонд оплати праці через тимчасове (на період війни) підвищення ставки військового збору з 1,5% до 5% (за розрахунками Міністерства фінансів це призведе до зростання у 2025 році податкового навантаження на фонд оплати праці на суму 107,7 млрд. грн). Все зазначене майже не залишає шансів на зниження навантаження на фонд оплати праці у найближчі роки.

Рівень виконання завдання – 0% (негативна динаміка, 2021-2023 рр. - 10%).

2.2. Запровадження податку на виведений капітал (ПнВК)

Питання ПнВК обговорюється з 2015 року. Передвиборча програма Президента Зеленського містить пункт щодо запуску ПнВК², проте його практична реалізація відбулася лише у формі локального експерименту (проект «Цифровий парк Дія.Сіті»). Закон № 1946-IX від 14.12.2021 року серед іншого запровадив з 2022 року так звані «особливості оподаткування прибутку ІТ-компаній», що наближені до ПнВК (передбачають оподаткування за ставкою 9% тільки ті операції, які виводять кошти з обороту компанії). За інформацією ресурсу city.diia.gov.ua станом на середину вересня 2024 року в Дія.City працює 1293 компанії, половина з яких обрали режим податку на виведений капітал. За першу половину 2024 року резиденти Дія.City сплатили понад 8,4 мільярда гривень податків до держбюджету³.

Можна констатувати, що на сьогодні податок на виведений капітал став «заручником» спецрежиму Дія.City замість повної заміни податку на прибуток підприємств. Ідея ПнВК для окремих галузей вбачається досить суперечливою та загалом навіть шкідливим рішенням для комплексної реформи податку на прибуток. Часткової реформи недостатньо, аби скоротити корупційні можливості в адмініструванні податків.

Рівень виконання завдання – 20% (без змін з 2022 року).

2.3. Збереження спрощеної системи оподаткування (ССО) для розвитку малого бізнесу із ефективною боротьбою проти схем зі зловживаннями за допомогою спрощеної системи оподаткування

¹ <https://biz.nv.ua/ukr/finance/interv-yu-z-getmancevim-pro-fop-rro-podatki-zarplatu-oligarhiv-novini-ukrajini-50214498.html>

² <https://program.ze2019.com/>

³ https://t.me/city_diia/620

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності у 2022-2023 рр. отримала тимчасову модифікацію під час війни: всі юридичні та фізичні особи змогли обрати особливості сплати єдиного податку із застосуванням ставки у розмірі 2% від суми доходу. Таку можливість було ліквідовано з 1 серпня 2023 року Законом № 3219 від 30.06.2023 року.

Заразом майбутнє ССО визначає урядова Національна стратегія доходів на 2024-2030 роки⁴, що серед іншого передбачає «стискання» спрощеної системи оподаткування *«з метою усунення ерозії податків на працю шляхом підміни правової основи трудових відносин положеннями цивільного права»*, а саме:

- з 2027 року юридичні особи будуть усунуті з ССО, а у 2025-26 рр. ставка податку буде поступово збільшуватися до 18% від прибутку (з чинних 3% з ПДВ або 5% від доходу);
- на фізичних осіб - підприємців (ФОП) на єдиному податку після досягнення річного порогу продажів у 1 млн. грн. чекатиме примусова реєстрація платником ПДВ (наразі ця норма працює лише на загальній системі оподаткування);
- РРО/ПРРО стануть обов'язковими (тотальна фіскалізація), як і обов'язок ведення обліку та документально підтверджувати походження товарів;
- перша група платників єдиного податку буде значно скорочена (зникнуть високомаржинальні види діяльності), скасують фіксовану суму податку та застосують ставку у вигляді % від доходу;
- другу та третю групи платників єдиного податку об'єднають в одну групу, яка сплачуватиме податок в діапазоні 3%-17% за видами діяльності (на основу взята суперечлива польська модель режиму разового платежу);
- четверту групу платників єдиного податку - юридичних осіб чекає зростання ставки до еквіваленту 18% від прибутку та перехід з 2027 року на загальну систему оподаткування.

Хоча Нацстратегія доходів не є обов'язковим для повного виконання документом, попередні Стратегії від КМУ виконувались в середньому на 20-25%, але обставини її ухвалення – насамперед, статус «структурного маяка» в Меморандумі з МВФ – наводять на думку, що МВФ може наполягати на буквальному втіленні усіх її пунктів. Окрім того, допоки автори НСД залишаються при своїх посадах, вони будуть наполегливо просувати свій продукт, включно з пунктами, що стосуються ССО. Певна можливість змінити ці пункти може виникнути, якщо Кабмін виконає свою обіцянку, дану у відповіді на петицію з закликом переглянути НСД в цілому, і погодиться на перегляд хоча б цієї частини з залученням представників ММСБ та незалежних експертів. Утім, без подальшого тиску в цьому питанні з боку ММСБ шанси на збереження ССО у її нинішньому вигляді, або принаймні збереження її основних переваг, залишаються примарними.

Реалізація запропонованого сценарію реформування ССО та зростання податкового навантаження для платників єдиного податку (вже міститься у законопроекті 11416-д від 30.08.2024, що запроваджує на період війни сплату військового збору: для ФОП - платників ЄП першої, другої та четвертої груп у розмірі 10% в розрахунку з МЗП на місяць; ФОП - платників ЄП третьої групи у розмірі 1% від доходу) скоріше за все призведе до чергового загострення відносин між владою та малим бізнесом.

Рівень виконання завдання – 30% (у 2023 році також 30%).

2.4. Реформа процедури адміністративного оскарження, а саме перегляду скарг платників податків на рівні профільного міністерства

⁴ https://www.mof.gov.ua/uk/news/pro_natsionalnu_strategiiu_dokhodiv_do_2030_roku-4369

Протягом останніх років питання не зрушено з мертвої точки. Остання спроба модернізації процедури адміністративного оскарження рішень контролюючих органів, зокрема в частині створення ще одного рівня розгляду скарг платників податків, датується 2020 роком, коли у законопроекті 1210 (став Законом 466 від 16.01.2020 року) пропонувалося на рівні Міністерства фінансів створити Апеляційну раду з питань розгляду скарг платників податків. Під час доопрацювання законопроекту до другого читання зазначені норми було відхилено.

Рівень виконання завдання – 0%.

2.5.. Запровадження електронної товарно - транспортної накладної (е-ТТН) задля контролю ланцюжка постачання ризикових категорій товарів та стимулювання покупця отримувати фіскальний чек при їх покупці (кешбек для покупця, фіскальні лотереї).

З 01.10.2021 року у Законі України «Про автомобільний транспорт» набули чинності норми щодо запровадження товарно-транспортних накладних в електронній формі. Проте повноцінна заміна паперової форми ТТН на електронну після декількох відкладень строків запровадження⁵ так і не відбулася (зокрема з урахуванням зняття ВРУ 05.09.2023 з розгляду профільного законопроекту № 6534). У травні поточного року Урядом ухвалено рішення про проведення у наступні два роки Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України експериментального проєкту із впровадження е-ТТН у сфері внутрішніх вантажних перевезень (Постанова КМУ від 30 травня 2024 року № 629)⁶. Документ передбачає інтеграцію системи е-ТТН з іншими державними інформаційними ресурсами, тестування їхньої електронної інформаційної взаємодії, а також розробку та впровадження порядку функціонування Системи е-ТТН. Планується опрацювати питання використання е-ТТН на перевезення молочної сировини, хліба та хлібобулочних виробів, деревини, етилового спирту та алкогольних напоїв, об'єктів санітарних заходів та інше. Таким чином, у 2024-2026 роках використання е-ТТН триватиме на добровільних засадах, а строки її повноцінного запровадження залишаються невизначеними.

Рівень виконання завдання – 30% (позитивна динаміка та повернення до рівня виконання 2022 року, у 2023 році - 20%).

2.6. Реформування бюджетного процесу, зокрема зниження частки державних видатків у ВВП, що перерозподіляються через публічні фінанси, та проведення верифікації соціальних виплат та пенсій

Вирішення проблеми критичного рівня перерозподілу ВВП через бюджет до розв'язання проблеми COVID-19 було неможливим з огляду на масштабні бюджетні витрати 2020-2021 років, а у 2022-2024 роках немало шансів на реалізацію через війну. Водночас, затверджена Урядом Бюджетна декларація на 2025-2027 роки⁷ передбачає, що *«прогнозна частка перерозподілу ВВП у 2025-2027 роках через зведений бюджет (без урахування пакета додаткових заходів) становить на 2025 рік - 30,1 %, на 2026 рік - 30 %, на 2027 рік - 29,8 відсотка, через державний бюджет (без трансфертів) на 2025 рік - 24,3 %, на 2026 рік - 23,7 %, на 2027 рік - 23,5 %»*. Однак з урахуванням того, що розроблення пакета додаткових заходів із збору податків на 2025-2027 роки сягне близько 340 млрд. грн., зниження частки державних видатків у ВВП у цей період часу (як

⁵ <https://e-ttn.miu.gov.ua/news/uvaha-vazhlyvi-detali-shchodo-terminu-zaprovadzhennia-obov-iazkovoho-vykorystannia-e-ttn/>

⁶ <https://www.kmu.gov.ua/news/vprovadzhennia-elektronnoi-tovarno-transportnoi-nakladnoi-u-vnutrishnikh-perevezenniakh-skhvaleno-pochatok-realizatsii-eksperimentalnoho-proiektu>

⁷ <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/668/27c/b9b/66827cb9b9727852406150.pdf>

мінімум до 2028 року) виявляється маловірогідним. Більш того, прогнозоване Бюджетною декларацією пікове за траєкторією скорочення дефіциту державного бюджету з 20,6% до 6,7% ВВП є надзвичайно амбітним завданням (обсягом майже 1 трлн. грн.), що наразі немає ніякого фінансового підґрунтя для практичної реалізації.

Міністерство фінансів України (МФУ) здійснює верифікацію та моніторинг державних виплат відповідно до ст. 9 Закону України від 3 грудня 2019 року № 324-IX «Про верифікацію та моніторинг державних виплат». У цілому надати сьогодні комплексну оцінку ефективності роботи системи верифікації та моніторингу державних виплат не представляється можливим, а офіційні дані є обмеженими та фрагментарними. Проте окремі кроки з удосконалення робляться навіть попри війну. Так, Наказом МФУ від 19.06.2024 року № 297 затверджено Методику верифікації допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам⁸. Водночас Меморандум з МВФ від 17 червня 2024 року містить зобов'язання Уряду щодо розробки законопроекту з інтеграції різних програм соціальної допомоги в єдиний уніфікований пакет на основі індивідуальних потреб (пункт 30).

Рівень виконання завдання – 50% (за формальними ознаками в частині ухвалення законодавчих норм, без змін з 2020 року).

2.7. Впровадження процесу деофшоризації (в рамках Проєкту ОЕСР/G20 BEPS), удосконалення процесів контролю трансфертного ціноутворення

Останніми роками у рамках імплементації норм, передбачених Планом ОЕСР/G20 протидії практикам розмивання оподаткованої бази й виведення прибутку з-під оподаткування (Україна приєдналась з 01.01.2017), у національне податкове законодавство впроваджено широкий інструментарій, зокрема звітування та оподаткування контрольованих іноземних компаній (з 2022 року); запобігання уникненню статусу постійного представництва та оподаткування постійних представництв, поширене тлумачення концепції «розумної економічної причини (ділової мети)» та впровадження поняття «місця ефективного управління» (з 2022 року); правило запобігання зловживанню чинними угодами про уникнення подвійного оподаткування; удосконалення норм стосовно документації з трансфертного ціноутворення із впровадженням трирівневої документації з трансфертного ціноутворення (2022-23 рр.); оподаткування «конструктивних дивідендів»; удосконалення правила «тонкої капіталізації» та інше. Важливим кроком стало приєднання у 2022 році України до Багатосторонньої угоди про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки та презентація законопроекту стосовно імплементації міжнародного стандарту ОЕСР щодо автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки для податкових цілей (CRS таCbC), який відкрив можливість розпочати автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки в податкових цілях з вересня 2024 року. Зазначені новації, з одного боку, значно обмежили «офшорні схеми», але оборотною стороною цих процесів стала складність та запутаність податкового законодавства, зростання його обтяжливості для платників податків.

Робота продовжується. Пункт 26 Меморандуму з МВФ від 17 червня 2024 року та Бюджетна декларація на 2025-2027 роки (стор. 11) передбачають у майбутньому впровадження в країні нових правил боротьби з практиками ухилення від сплати податків (імплементація Директиви ЄС щодо протидії ухиленню від сплати податків - ATAD), підвищення ефективності обміну інформацією з іноземними податковими органами, удосконалення правил трансфертного ціноутворення відповідно до рекомендацій ОЕСР,

⁸ https://mof.gov.ua/storage/files/Haka3_190.pdf

підвищення кваліфікації працівників компетентних органів щодо застосування нових правил (інструментів) міжнародного оподаткування.

Рівень виконання завдання – 100%.

2.8. Перегляд пільг з ПДВ, наданих окремим категоріям платників

Чинною податковою системою надається понад 130 податкових пільг з податку на додану вартість. Системного перегляду чи ревізії зазначених преференцій, оцінки їх ефективності для економіки та впливу на викривлення конкуренції не проводилось. Проте ситуація може змінитися найближчим часом. Так, пунктом 24 Меморандуму з МВФ від 17 червня 2024 року передбачено появу до кінця вересня 2024 року *«методології і шаблону оцінки всіх податкових пільг»* (Структурний маяк), а Бюджетною декларацією на 2025-2027 роки (стор. 11) заплановане *«приведення податкових пільг та знижених ставок податку на додану вартість у відповідність з вимогами директив ЄС»*.

Рівень виконання завдання – 10% (без змін з 2020 року, але з позитивними очікуваннями).

2.9. Удосконалення механізму застосування «касового методу» при сплаті ПДВ

Законом України 466-IX від 16.01.2020 року сфера дії «касового методу» при сплаті ПДВ за операціями з виконання будівельних робіт була поширена на субпідрядників (внесено зміни до п. 187.1 ПКУ).

Рівень виконання завдання – 100%.

2.10. Запровадження оптимальної моделі податкової амністії

Законом № 1539-IX від 15.06.2021 року було дано старт першій в історії України кампанії з одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб з 1 вересня 2021 року, а Закон № 2516-IX від 15.08.2022 року продовжив її на пів року – до 1 березня 2023 року. Підсумками податкової амністії 2021-2023 років (за даними податкової служби⁹) стали декларування активів на суму 8,8 млрд. грн. та сплата в бюджет збору в сумі 547,5 млн. гривень. «Нульова декларація» одразу мала декілька слабких реперних точок, що не дали їй досягнути успіху, а саме: високі ризики замороження/вилучення активів, що амністуються, дискримінація активів за місцем їх географічного розташування (застосування підвищених ставок 9% і 11,5% для закордонних активів), а також слабкі гарантії держави для учасників. Найголовніше, що, всупереч рекомендаціям відповідної фахової літератури, податкова амністія запроваджувалась як окремих, а не комплексний захід, що супроводжувався б докорінними трансформаціями податкового та регуляторного законодавства, інституційним перезавантаженням контролюючих та правоохоронних органів.

На жаль, Україна зайняла місце в низці країн, що невдало використали механізм податкової амністії, й повторно вдатися до неї в найближчому майбутньому ми не зможемо з огляду на міжнародні зобов'язання України (пункт 12 поточного Меморандуму з МВФ: *«ми будемо утримуватись від запровадження податкових амністій на період дії програми»*).

Рівень виконання завдання – 8.8% (якщо за 0% умовно прийняти 0 млрд., а за 100% - 100 млрд.).

⁹ <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/658167.html>

III. Адміністрування

3.1. Спрощення/здешевлення використання суб'єктами господарювання реєстраторів розрахункових операцій (РРО), зокрема шляхом використання онлайн-РРО

Законом 128-IX від 20.09.2019 року з 1 серпня 2020 року запроваджені так звані «програмні реєстратори розрахункових операцій» (ПРРО). На цей час вони успішно працюють. У липні поточного року ДПС було оновлено версії програмного забезпечення безоплатного ПРРО для операційних систем Android та iOS¹⁰. За інформацією ДПС станом на 1 січня 2024 року кількість РРО/ПРРО збільшилась на 31,4% у порівнянні з 01.01.2023 (з 647,7 тис. до 851,2 тисяч), з яких 358,5 тис. суб'єктів господарювання зареєстрували 769,3 тис ПРРО¹¹.

Наразі Державна податкова служба реалізує можливість повідомляти відомство через чат-бот «StopViolationBot» у месенджері Telegram про відомі факти порушень законодавства, в тому числі незастосування РРО/ПРРО та невидачу відповідних розрахункових документів.

Рівень виконання завдання – 100%.

3.2. Розширення сфери фіскалізації виключно на ризикові категорії платників

Разом із процесом трансформації ринку реєстраторів розрахункових операцій було передбачено поширення примусової фіскалізації розрахунків на прошарок мікробізнесу – з 01.01.2022 року касові апарати зобов'язані використовувати всі фізичні особи – підприємці, які є платниками єдиного податку 2 - 4 груп. З 01.10.2023 року, незважаючи на війну, Законом № 3219 від 30.06.2023 року повернуто відповідальність до всіх категорій платників податків, які здійснюють діяльність у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг.

Наразі будь-які ініціативи з питання лібералізації сфери фіскалізації відсутні. Більш того, Національна стратегія доходів на 2024-2030 роки¹² серед іншого декларує намір

¹⁰ <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/806456.html>

¹¹ https://tax.gov.ua/data/material/000/668/791153/PUBL_CHNIY_2023.pdf

¹² https://www.mof.gov.ua/uk/news/pro_natsionalnu_strategiiu_dokhodiv_do_2030_roku-4369

повного поширення РРО/ПРРО на всі групи платників єдиного податку (обов'язкова фіскалізація).

Рівень виконання завдання – 0%.

3.3. Використання новітніх технологій та удосконалення електронних сервісів з метою зменшення фізичних контактів бізнес-середовища з представниками контролюючих органів, запровадження ризик-орієнтованого підходу при плануванні перевірок

Електронні сервіси контролюючих органів, зокрема податкової служби, є досить розвинені навіть у порівнянні з економічно потужними країнами. Головним чинником зниження фізичних контактів виступає саме електронний кабінет, що діє з 01.01.2017 року та пропонує на сьогодні понад 130 сервісів для 4,6 млн. платників податків. За даними ДПС¹³, серед головних оновлень ІКС «Електронний кабінет» є модернізація інтерфейсу Кабінету громадянина з використанням принципу UX-дизайну, оптимізація та спрощення режимів шляхом використання інтуїтивних елементів супроводу (запитання і підказки). Головну сторінку ІКС «Електронний кабінет» доповнено новим меню «Програмні РРО». Крім того, наприкінці минулого року ДПС запроваджено мобільний застосунок «Моя податкова», за допомогою якого користувачі отримують можливість доступу до електронних сервісів ДПС.

Держмитслужба демонструє помірний прогрес у модернізації е-сервісів (так звану ІТ-трансформацію). Так, з 01.05.2024 забезпечено міжнародне застосування Європейської транзитної системи NCTS (перехід на застосування електронної транзитної фази 5 (NCTS P5)). Відповідно до наказу Держмитслужби від 29.05.2023 № 228 введено в дослідну експлуатацію автоматизовану систему митного оформлення «Центр» Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів¹⁴. Незважаючи на зазначене, «е-Митниця» поки демонструє лише частковий прогрес та локальні досягнення. Проте ситуація може поліпшитись в умовах поступового виконання нашою державою вимог до кандидата в члени ЄС.

Порядок формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 02.06.2015 року № 524, за яким відбір платників до перевірок проводиться за критеріями ризиків, а план-графік оприлюднюється на офіційному веб-сайті контролюючого органу. Але, на жаль, відбір платників ДПС все одно залишається незрозумілим та непрозорим для суспільства, зокрема в частині застосування ризик-орієнтованого підходу при плануванні перевірок, більш того план-графік протягом року час від часу коригується податківцями на свій розсуд. Водночас Бюджетною декларацією на 2025-2027 роки (стор. 11) заплановане *«удосконалення процесів організації та проведення документальних і фактичних перевірок шляхом впровадження електронних податкових перевірок (е-аудит) із застосуванням відповідного програмного забезпечення»*.

У цьому напрямі почала діяти й митниця, трансформуючи свою е-систему під ризик-орієнтований підхід при плануванні перевірок. Так, протягом 2023 року здійснені такі заходи: розроблено та введено для використання митними органами модуль «Реєстр податкових-повідомлень рішень», який включає до свого функціоналу інформацію про прийняті митними органами податкові повідомлення-рішення, архів матеріалів документальних перевірок, звітну інформацію про стан реалізації матеріалів документальних перевірок; прийнято наказ Держмитслужби від 21.08.2023 № 411 «Про запровадження рекомендаційного-технічного пілотного проекту здійснення пост-митного

¹³ Звіт про виконання Плану роботи ДПС за 2023 рік, стор. 110 - <https://tax.gov.ua/data/files/449875.doc>

¹⁴ Звіт про результати роботи ДМС за 2023 рік, стор. 84-86

контролю»; створено модуль «Митні перевірки» АСМО «Центр» ЄАІС; з урахуванням наданої EU4PFM підтримки напрацьовано проєкт алгоритму ранжування суб'єктів ЗЕД залежно від ступеня їх ризиковості, який використовувався при підготовці пропозицій до включення підприємств до квартальних планів-графіків проведення документальних перевірок Держмитслужби (накази ДМС від 15.06.2023 № 264, від 15.09.2023 № 509, від 12.12.2023 № 927).

Рівень виконання завдання – 60% (помірна динаміка, у 2023 році - 50%).

3.4. Прийняття законодавчих ініціатив для покращення ділового клімату в Україні

Військова агресія РФ проти України очікувано вкрай негативно вплинула на інвестиційний клімат. Цьому у значній мірі сприяє внутрішня нова політика мобілізації доходів, що посилює негативні очікування бізнесу та громадян. Але цьому погіршенню протистоїть надання союзниками Україні масованої фінансової допомоги та отримання статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит і квот на український експорт та «транспортний безвіз» з ЄС, затверджений Указом Президента України від 16.09.2022 року № 654/2022. Робляться окремі законодавчі кроки з вдосконалення системи інвестиційних стимулів - інститут «Інвест-нянь» у Законі № 3311 від 09.08.2023 року, Клуб білого бізнесу у Законі №3813 від 18.06.2024 року або спрощена процедура набуття права на провадження окремих видів господарської діяльності у період воєнного стану у Законі № 3869 від 17.07.2024 року. Більш повна оцінка стану ділового клімату в Україні стане можливою лише після завершення війни.

Рівень виконання завдання – не підлягає оцінці (попередня 70%).

3.5. Підвищення експертності при аналізі регуляторного впливу нормативних актів та забезпечення максимальної участі зацікавлених сторін на етапі їх формування

Статтею 22 Конституції України передбачено, що «при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод». Але, державну політику важко назвати такою, що цілком дотримується вказаного постулату. Процедура обов'язкового оприлюднення державними органами проєктів законів та інших нормативно-правових актів нерідко порушується, особливо в умовах війни, а проведення громадського обговорення та аналіз впливу на регуляторне середовище прийнятих нормативних актів залишається необов'язковою та непопулярною практикою та у деяких випадках є формальністю або імітацією. Найбільш гучним прикладом поточного року став урядовий законопроект № 11416 від 18.07.2024 щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану, що був розроблений без будь-яких консультацій з суспільством та передбачав раптове (до кінця 2024 року) та неоптимальне підняття податків на суму 125 млрд. грн. Внаслідок фахових консультацій з аналітичними центрами та бізнес-асоціаціями переважна більшість негативних норм проєкту була видалена. Нова редакція законопроекту (№11416д) містить менше шкідливих норм.

Податковим та Економічним комітетами ВРУ започатковано проведення регулярних консультацій з експертним середовищем та окремих – з провідними бізнес-асоціаціям. Завдяки цьому значна частина негативних норм гальмуються, позитивні проєкти реалізуються швидше.

Рівень виконання завдання – 20%, динаміка позитивна.

3.6.. Надання платнику податків права на направлення 1% його податкового зобов'язання з ПДФО на фінансування визначених ним громадських організацій

Єдиним зрушенням за останні три роки стало розроблення та реєстрація у ВР України проекту Закону № 7500 від 28.06.2022 року щодо запровадження механізму відсоткового відрахування для підтримки неприбуткових організацій, який передбачає можливість для громадян перерахувати 2% від сплаченого податку (ПДФО) за власним вибором на користь однієї або двох неприбуткових організацій, які включені до відповідного державного Реєстру (так звана «відсоткова філантропія»).

Рівень виконання завдання – 20% (нульова динаміка з 2023 року).

Зведена таблиця ТОП-10 пріоритетів бізнесу:

1. Ухвалення оновленого Податкового кодексу та оновленого Митного кодексу , які будуть містити норми з деофшоризації економіки, радикальне зменшення розміру шкідливих прямих податків, модифікації податку на землю, посилення контролю кордону та відповідальності за контрабанду, імплементації зобов'язань ЄС, а також нової редакції Бюджетного кодексу, який буде передбачати зниження неефективних видатків державного бюджету, які перерозподіляються через публічні фінанси, до цільового показника 35% від ВВП, оптимізацію структури видатків.	Реалізовано частково Прийнято законопроект №1210 (деофшоризація), прийнято коригуючий проект №4065, прийнято проект №8131 (щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки), прийнято законопроект №2318-1 (інституційна реформа ДМС, відкриття деперсоніфікованої інформації з митних баз), прийнято проект для реалізації спільної транзитної процедури ЄС/ЄАВТ (№1082), впроваджено єдиний рахунок для сплати податків (№1049, 1051) тощо Всі пропозиції щодо оновлення ПКУ та МКУ – імплементовано до Плану відновлення України.	25%
2. Заміна податку на прибуток податком на виведений капітал для всіх компаній.	Не реалізовано Прийнято рішення Нацради реформ щодо необхідності впровадження ПнВК на заміну ПнП, напрацьовано до реєстрації відповідний законопроект, який підтримано експертами та бізнесом. Пропозицію щодо впровадження повного ПнВК імплементовано до Плану відновлення України <i>Меморандум з МВФ містить зобов'язання щодо «утримання від будь-якої податкової політики та адміністративних заходів, які можуть негативно вплинути на базу податкових надходжень»</i>	20%
3. Зниження податкового навантаження на фонд оплати праці.	Пропозицію щодо реформи імплементовано до Плану відновлення України, проте законопроект 11416-д від 30.08.2024 навпаки збільшує навантаження на фонд оплати праці через тимчасове (на період війни) підвищення ставки	0%

	військового збору з 1,5% до 5%	
4. Збереження поточної спрощеної системи оподаткування. Сприяння легальному мікро- й малому підприємництву, яке формує середній клас в Україні. Створення стимулюючої податкової системи для фізичних осіб-підприємців, самозайнятих осіб, які поєднують роботу в штаті з підприємницькою діяльністю, для підприємців, які працюють нерегулярно.	Прийнято законопроекти №2166, №1210, №1233, №1053-1 - збільшено граничні обороти для 1, 2 та 3 груп ССО, позбавлено необхідності обов'язкової сплати ЄСВ «сплячих ФОП» та ФОП-сумісників, зменшено штрафи за трудові порушення до оптимального рівня Запроваджено електронну реєстрацію ФОП та ТОВ - Уряд затвердив постанову № 808 ("е-Підприємець") Прийнято не оптимальну модель розширення сфери РРО (фіскалізація всієї 2 та 3 груп) Напрацьовано та зареєстровано законопроект щодо надпростого спецрежиму для самозайнятих (№10166) Меморандум з МВФ та Нацстратегія доходів до 2030 року, яка передбачає «стискання» ССО «з метою усунення ерозії податків на працю шляхом підміни правової основи трудових відносин положеннями цивільного права» (негативні очікування)	30%
5. Інституційна реформа контролюючих органів: запровадження персональної відповідальності, ризик-орієнтованого підходу до перевірок, проведення відкритих конкурсів на керівні посади.	ДПС та ДМС: Прийнято проекти №2318-1 та №1210, Розпорядження 542-р. Реформа ДПС реалізується формально, служба демонструє порівняно ефективну роботу. Реформа ДМС загальмувала, робота ДМС не є ефективною Керівництво ДПС, ДМС тривалий час в.о., Уряд не демонструє намірів щодо проведення	40%

Запуск інституційної реформи судової системи.	конкурсів. У 2023 році взято курс на перезавантаження – процес щодо ДМС триває та взятий під контроль зовнішніми кредиторами (проект №6490д прийнятий 11.04.2023 за основу, очікується прийняття як Закону у жовтні 2024 року, маяк МВФ), перезавантаження ДПС поки що обмежилось формальною реєстрацією у ВРУ законопроекту № 9243 від 26.04.2023 Запуск судової реформи: Прийнято та підписано Президентом закони 3711д та 5068, які передбачають перезавантаження ВРП та створення незалежної ВККС. Судову реформу розпочато. Створено ефективний Вищий Антикорупційний суд та оновлено Верховний суд України, які демонструють всі ознаки незалежного правосуддя.	100%
6. Створення єдиного органу з розслідування економічних злочинів, ліквідація податкової міліції та інших економічних підрозділів правоохоронних органів.	Прийнято та підписано Президентом закон про Бюро економічної безпеки України (№3087-д) в оптимальній редакції, з урахуванням всіх правок бізнесу та експертів. У квітні 2023 керівник БЕБ звільнений, з цього часу працюють в.о. Висновки щодо роботи БЕБ у 2022-2023 парадоксальні: з одного боку «терор» бізнесу припинився, з іншого – ефективність у розслідуванні справжніх злочинів БЕБ є вкрай низькою.	60%

	Розпочато процес перезавантаження відомства: прийнято Закон № 3840-IX від 20.06.2024 року щодо удосконалення роботи Бюро, Уряд ближчим часом має сформувати конкурсну комісію з відбору на посаду Директора БЕБ.	
7. Запровадження безпаперових технологій: заборона державним органам вимагати інформацію, яка міститься у державних базах даних.	Прийнято та підписано Президентом закон про безпаперові технології (проект №5495) - державні органи не матимуть права вимагати паперові документи для надання послуг, якщо ця інформація вже є у реєстрі.	100%
8. Запровадження сучасного трудового права, заснованого на свободі трудового договору, спрощення адміністрування податків та звітності, спрощення документального оформлення працівника, зменшення штрафних санкцій за порушення трудового законодавства.	Прийнято парламентом проект закону №5371 – вільний трудовий договір для МСБ, підписано Президентом. Єдиним недоліком є термін дії закону – тільки на воєнний час. Важливим є продовжити термін дії закону на післявоєнний час	95%
9. Демоніполізація ринків тепло- та енергопостачання, забезпечення рівності доступу учасників суміжних ринків до товарів та послуг природних монополій, зокрема електромереж та приватної тяги. Визначення крос-галузових монополій на ринку вугілля та електроенергії і умов їх примусового поділу, стимулювання видобутку газу та спрощення доступу у сфері газовидобутку. Термінове проектування та будівництво вставок постійного струму з метою забезпечення вільного обміну електроенергією з країнами Європейського союзу та обмеження монополії на ринку електроенергії (або синхронізація). Забезпечення екологічності енергетичної галузі шляхом створення системи публічного моніторингу викидів великих спалювальних установок, розробки та втілення квот.	Реалізовано частково: Забезпечено вільний обміну електроенергією з країнами Європейського союзу шляхом повноцінної синхронізації, експорт електроенергії розпочато. Законодавчо передбачено проведення аукціонів за проектами відновлюваних джерел енергії, прийнято в цілому базовий законопроект «Про енергетичну ефективність» №4507 та прийнято закон про спрощення підключень до енергомереж (№5009). У цілому прийнято важливий законопроект №3790, який передбачає повне відкриття угод і контрактів у видобувному секторі.	25%

10. Детінізація економіки, зокрема ринку оренди землі та сільгосппродукції. Запровадження єдиного податкового електронного документа задля контролю ланцюжка постачання ризикових категорій товарів та стимулювання покупця отримувати фіскальний чек при їх покупці. Комплексна концепція щодо боротьби з тіньовим ринком аграрної продукції й оренди Контроль ланцюжка постачання ризикових категорій товарів Стимулювання покупця отримувати фіскальний чек	Виконано частково Прийнято в цілому законопроект №5600, який містить норми з детінізації ринку оренди с/г землі. Заміна паперової форми ТТН на електронну після декількох відкладень строків запровадження так і не відбулася, у травні поточного року Урядом ухвалено рішення про проведення у наступні два роки експериментального проєкту із впровадження е-ТТН у сфері внутрішніх вантажних перевезень (Постанова КМУ від 30 травня 2024 року № 629). Прийнято закон №128 - програмні РРО повноцінно працюють. Напрацьовано Радою ММБ при ОП проєкт щодо стимулювання покупця отримувати чек та контролю за нелегальною торгівлею.	50%
--	---	-------------------

Більша частина з топ-10 за п'ять років роботи парламенту реалізовані, водночас у цей воєнний час з'явилися нові виклики та проблеми, тож ключові пріоритети було оновлено.

Стан виконання оновлених пріоритетів (сформовані у 2023) українського бізнесу у таблиці:

Відновлення та розвиток економіки: 1. Реалізувати комплекс заходів з метою відновлення економіки та збереження робочих місць і підприємництва в Україні, зокрема: ○ впровадити державну програму гарантування воєнних ризиків за принципом страхування та надати доступ страховим компаніям України до перестрахування (дозволити валютні платежі) для формування пакетів із воєнними ризиками (валютні платежі для СК дозволено, державна програма страхування інвестицій запроваджена Законом №3497 від 22.11.2023 року та почала діяти з початку поточного року); ○ створити ефективні економічні стимули для прискореного відновлення регіонів; ○ зобов'язати Кабінет Міністрів України невідкладно визначити та опублікувати перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, та територій, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, у відповідності до Закону України № 2120 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (реалізовано в Законі від 11 квітня 2023 року № 3050-IX щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, набрав чинності 6 травня 2023 року); ○ запровадити прозорі та ефективні механізми відшкодування збитків громадянам та бізнесу за втрачене майно (реалізовано для громадян у Законі №2923 від 23.02.2023, зокрема програма «Відновлення»; не реалізовано для МСБ. 8 серпня 2023 року Мінекономіки спільно з Фондом державного майна завершили розробку методики визначення збитків, завданих підприємствам внаслідок агресії рф, з квітня 2024 року заяву про отримання виплат на відновлення житла можна подати у Дії); ○ забезпечити ефективний механізм виїзду за межі України у відрядження та ділові поїздки для керівників компаній, найманих працівників та ФОП (реалізовано частково, для заброньованих осіб); ○ удосконалити відповідальність за колабораційну діяльність, чітке розмежування вимушеного підприємництва на окупованих територіях та пособництва державі-агресору; ○ внести зміни до Закону про судовий збір і включення до переліку осіб, які можуть бути звільнені від сплати судового збору, юридичних осіб та ФОП, які постраждали внаслідок воєнних дій (частково реалізується в урядовому проєкті № 9401 від 19.06.2023, без розгляду у ВРУ); ○ створити прозорий механізм розподілу міжнародної допомоги для регіонів; ○ зберегти податкове резидентства та уникнення подвійного оподаткування для українців, які тимчасово перебувають за кордоном (не вирішується владою); ○ стимулювати перехід українського бізнесу з російського програмного забезпечення на українське ПЗ (Урядом внесено законопроект №11492 від 19.08.2024 року щодо заборони поширювати та	30%
--	-------------------

- використовувати програмні й інформаційні ресурси, що створені російськими компаніями); - проаналізувати ситуацію у різних регіонах України, розробити та запровадити спеціальні правові режими господарської та інвестиційної діяльності у найбільш постраждалих регіонах; - впровадити програми розмінування на звільнених територіях (реалізується)	
Інституційні реформи: 2. Інституційна реформа контролюючих та правоохоронних органів: запровадження персональної відповідальності чиновників, реформування системи оплати праці та пенсійного забезпечення публічної, державної служби на забезпечення ризик-орієнтованого підходу до перевірок суб'єктів господарювання, громадський контроль за відкритими конкурсами на ключові посади у владі. Зокрема: - забезпечити реалізацію Плану заходів Кабінету міністрів України з реформування митної служби, забезпечити обмін митною інформацією з різними країнами, розробити якісні показники ефективності для вимірювання ефективності роботи ДМС. Перезавантажити ДМС, обрати голову на відкритих конкурсах за участі міжнародників, переатестувати співробітників – законопроект №6490д (прийнято у першому читанні, готується до 2 читання, проєкт є у вимогах міжнародних донорів); - перезавантажити БЕБ, обрати голову на відкритих конкурсах за участі міжнародників, переатестувати співробітників – законопроект №9080, розробити якісні показники ефективності для вимірювання ефективності роботи БЕБ (прийнято Закон № 3840-IX від 20.06.2024 року щодо перезавантаження БЕБ, Уряд ближчим часом має сформулювати конкурсну комісію з відбору на посаду Директора БЕБ); - перезавантажити Податкову службу, обрати голову на відкритих конкурсах за участі міжнародників, переатестувати співробітників, розробити якісні показники ефективності для вимірювання ефективності роботи ДПС (зареєстровано проєкт №9243, без руху у ВРУ).	40%
Інституційні реформи: 3. Запровадити контроль за імплементацією судової реформи – відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів та перезавантаження Вищої ради правосуддя, а також прийняття законодавчої основи для перезавантаження ОАСК (необхідне прийняття законопроектів №5067, №5369, №5370). (№5067 – за основу, №5370 – в цілому, №5369 – в цілому).	90%
4. Забезпечити інклюзивний діалог між владою, бізнесом і громадянським суспільством, запровадити обов'язкові	

консультації з бізнесом (який буде визначений за чіткими критеріями щодо репрезентативності) під час ухвалення регуляторних та податкових змін, забезпечити проведення аналізу витрат-вигід при реєстрації будь-якого законопроекту в парламенті (реалізовано частково, Податковим та Економічним Комітетами ВРУ розпочато регулярні консультації з провідними бізнес-асоціаціями).	20%
Реформа податкової системи та митного законодавства: 5. Радикально оновити податкове законодавство шляхом ухвалення норм Податкового кодексу Розвитку, який міститиме норми щодо заміни податку на прибуток податком на виведений капітал; знизити сукупне податкове навантаження на фонд оплати праці до цільового показника 25%; запровадити податкову субсидію (розщеплення ПДФО та надсилання відсотку партіям і громадським організаціям) – законопроект №7500; модифікація СМКОР – запровадити граничний термін блокування ПН, забезпечити належне виконання судових рішень щодо блокування ПН та компенсації шкоди підприємствам за ухилення ДПС від виконання судового рішення; збільшити поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ та впровадити прив'язку показника до мінімальної заробітної плати; спростити адміністрування КІК (№8137); підняти поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ до 400 МЗП; модифікувати податок на землю із компенсацією за рахунок зниження неефективних видатків держбюджету (зниження загальнодержавних видатків до 35% від ВВП після завершення воєнного стану). Додатково: - Оптимізувати та забезпечити прозорість процедур адміністративного оскарження Податкового рішення повідомлення платником податків шляхом включення в "комісію з оскарження" незалежних професіоналів з числа аудиторів та юристів з податкового права з незаплямованою репутацією; - запровадити кримінальну відповідальність для керівників та працівників органів ДПС за ручне втручання в роботу автоматизованих систем адміністрування податків (в першу чергу ПДВ та акциз).	10%
6. Оновити митне законодавство, зокрема забезпечити наявність єдиної тарифної сітки для всіх митниць, яка наповнюється даними від провідних профільних бізнес-асоціацій; забезпечити обов'язковість зазначення торгової марки під час імпорту товарів (проект закону №5353-1) та законодавчо передбачити прив'язку грошової оцінки до цін на міжнародній біржі під час експорту брухту металів (ціни до міжнародних бірж прив'язано). Забезпечити можливість оплати мита та ПДВ отримувачами посилок онлайн, без посередництва митних брокерів та без контактування з митницею (запроваджено оплату податків за посилки у Дії); мінімізувати тіньові схеми за	30%

допомогою магазинів безмитної торгівлі (схему з дьюті фрі закрито) та поштових пересилань; спростити міжнародну торгівлю тощо.	
7. Зберегти спрощену систему оподаткування, сприяти легальному мікро- і малому підприємництву, запровадити спрощене оподаткування самозайнятих осіб. Скасувати тотальну фіскалізацію 2 та 3 груп ССО, застосувати фіскалізацію виключно для окремих ризикових груп платників, які мають значний ризик перевищення лімітів ЄП (визначення ризикових груп регулюється виключно Законом України); мінімізація зловживань – впровадити механізми стимулювання покупця отримувати фіскальний чек; забезпечити відповідальність для неоформлених торговців. Виправити неоднозначне формулювання у Законі про РРО, яке наразі дозволяє податківцям штрафувати за порушення, допущені під час дії воєнного стану, – після його закінчення (виправлені неоднозначні формулювання, проте поновлено штрафи за РРО/ПРРО з 1 жовтня 2023 року, Меморандум з МВФ та Нацстратегія доходів до 2030 року передбачає стискання та обмеження ССО. З іншого боку – ліберальні умови спрощеної системи збережено, кількість ФОП зростає орієнтовно на +100 тис ФОП на рік).	30%
Демонополізація економіки та зменшення впливу держави: 8. Демонополізувати ринок платіжних послуг – врегулювати ставки еквайрингу, імплементувати європейські директиви (проект закону №5734). Демонополізувати створення електронних сервісів лише державою (окрім соціально значущих сервісів).	0%
9. Визначити крос-галузеві монополії на ринку вугілля та електроенергії й умови їх примусового поділу, стимулювати видобуток газу та спростити доступ у сфері газовидобутку. Забезпечити рівність доступу учасників суміжних ринків до товарів та послуг природних монополій, зокрема електромереж, водо- та газо- постачання, запровадити ринок приватної тяги (проект закону №1196-1). Забезпечити незалежність регуляторних органів, зокрема АМКУ та НКРЕКП, шляхом визначення їх правового статусу, гарантування фінансової незалежності працівників.	0%
Вирівнювання конкурентних умов, захист українського виробника, дерегуляція: 10. Реалізувати комплекс заходів, спрямованих на дебіюрократизацію, дерегуляцію, сприяння внутрішній та зовнішній чесній конкуренції, зокрема:	20%

- імплементувати Стратегію економічної безпеки 2025 та Національну економічну стратегію 2030, зокрема вдосконалити закон про публічні закупівлі, вирівняти тендерні умови на ProZorro для платників і неплатників ПДВ, запровадити інститут експертів, забезпечити громадський контроль в публічних закупівлях, прискорити цифровізацію економіки України, створити в Україні ефективні ринки акціонерного та боргового капіталу, а також ринку деривативних контрактів;
- провести швидку та прозору приватизацію держмайна, зокрема: відкритий публічний продаж державного пакету акцій ПАТ “Укрнафта”; акціонування та відкритий публічний продаж ДП “Укргазвидобування” НАК “Нафтогаз України”; відкритий публічний продаж 50%+1 акцій державного пакету ПАТ “Укрзалізниця”; примусовий відкритий продаж активів видобувних та енергетичних компаній понад пороги монопольного становища (демонополізація) через процедуру IPO; приватизація усіх теплокомуненерго; продаж на публічних конкурсах державних часток у всіх обленерго. (мала приватизація успішно реалізується протягом 2022-2024, для великої приватизації ухвалено Закон №3137 від 30.05.2023, яким створено законодавчі умови для ВП, у липні 2024 року Фонд державного майна презентував проєкт «Велика приватизація-2024», за яким продаж крупних об'єктів почався вже 18 вересня поточного року з продажу готелю Україна у центрі Києва);
- скасувати надмірне регулювання господарської діяльності, забезпечити розвиток ринкових відносин, зокрема через прийняття проєкту закону №5473 щодо покращення ринкового нагляду (вирішено, проєкт доопрацьовано та прийнято як Закон № 3701 від 09.05.2024 року);
- вдосконалити механізми публічно-приватного партнерства, пришвидшити процедури (законопроект №7508), закріпити в українському законодавстві можливості здійснення публічно-приватного партнерства в сфері інформаційних технологій (зокрема, в частині створення електронних сервісів) (№7508 прийнято за основу, з 19.07.2024 проєкт підготовлений та очікує другого читання);
- запровадити сучасне трудове право, засноване на свободі трудового договору, продовжити дію закону №2434-IX про спрощений режим для МСБ не лише на воєнний час, а на постійній основі;
- забезпечити реальні розслідування АМКУ щодо зловживань монопольним становищем компаніями/природними монополіями;
- оновити законодавство щодо саморегулювних організацій;
- посилити торговельний захист виробників, зокрема: через забезпечення фінансових та інституційних умов для створення промислових екосистем; удосконалення процедур проведення розслідувань у сфері торговельного захисту (антидемпінгових, антисубсидійних та спеціальних/захисних розслідувань); спрощення доступу національних виробників до природних ресурсів (сировинних матеріалів) і поглиблення їх переробки із залученням сучасних технологій; забезпечення посилення інституційної спроможності і незалежності Антимонопольного комітету України;
- забезпечити ефективний діалог між центральними органами влади, ОМС, громадськістю і підприємцями щодо реалізації інвестиційних програм у рамках регіональних стратегій розвитку за фінансової підтримки

МФО;

- прискорити укладання угоди АСAA з ЄС (про визнання сертифікатів відповідності);
- позбавити зайвої звітності щодо кінцевих бенефіціарів громадські організації та підприємства, інформація про які вже міститься у реєстрах (проект закону №6131-2);
- усунути корупційні ризики та забезпечити збільшення прозорості щодо авторських прав;
- спростити умови для отримання ліцензій на будівництво або на вибір забудовника – спрощений декларативний порядок щодо ліцензування;
- мінімізувати кількість дозволів та ліцензій (законопроект №8058), зокрема скасування ліцензії на гуртову торгівлю столовими винами та торгівлю пивом;
- створення позитивних стимулів для виробництва та експорту товарів зі значною доданою вартістю, зокрема надання доступу до дешевого фінансового ресурсу для їх виробництва, продовження безмитного та без квот режиму торгівлі з ЄС тощо. Сприяння стратегічним інвесторам – прийняття законопроектів №8138 та №9015 із доповненнями до другого читання ([перший – прийнято в цілому, 9015 – прийнято за основу](#));
- скасування ПДВ та мита при імпорті виробничого обладнання та запчастин до виробничого обладнання на час воєнного стану та на час відновлення ([наразі лише діють - з 22.06.2023 - аналогічні Закони 3123 та 3124 щодо звільнення імпорту товарів для потреб виробництва та ремонту безпілотних систем](#));
- збереження поточних стимулюючих пільг для ІТ галузі, зокрема продовження звільнення від оподаткування ПДВ операцій із постачання програмної продукції, а також операцій із програмною продукцією, плата за які не вважається роялті;
- забезпечення прозорості при держзакупівлях на воєнний час ([зак-т №8381 прийнято в цілому](#))

Дослідження виконано за сприяння Центру міжнародного приватного підприємництва (CIPE). Погляди, висновки та рекомендації, представлені в цьому огляді, належать авторам і можуть не збігатися з офіційною позицією CIPE або його співробітників.

Центр міжнародного приватного підприємництва (CIPE) - це міжнародна організація, яка працює над зміцненням демократії та розбудовою конкурентних ринків у найскладніших умовах у світі. Працюючи разом з місцевими партнерами та завтрашніми лідерами, CIPE просуває голос бізнесу у формуванні політики, сприяє можливостям та розвиває стійку й інклюзивну економіку. До ключових сфер діяльності CIPE належать екосистеми підприємництва, демократичне правління, відстоювання інтересів підприємств, боротьба з корупцією та етика підприємництва.